Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.

Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 South Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXIV. Cena lista je $6.00 Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 8, 1879. CHICAGO, ILL., TOREK, 14. APRILA (APRIL 14), 1942 Subscription $6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 73

Acceptance for mailing at special rate postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Krogle padajo na Bataanski polotok

Krogle potopile japonski parnik in več manjših ladij. Filipinci uničili municijska in živilska skladišča na otoku Mindanao. General Kaišek obiskal burmsko fronto. Sovjetske čete zdrobile nemške naskoke na svoje pozicije na južni fronti in prizadjale velike izgube sovražniku

Washington, D. C., 14. apr.— Ameriške topniške baterije na Corregidorju so bruhale krogle na Bataanski polotok, ki so ga Japonci zasedli, in japonske motorne ter oklopne kolone. Vojni department pravi, da so krogle potopile eden japonski parnik in več manjših ladij, ki so se nahajale ob obrežju.

Vojni department je naznanil, da so Filipinci navalili na japonska municijska in živilska skladišča na otoku Mindanao, šeststo milj južno od Corregidorja, in jih zažgali. Japonski letalci so metali bombe na Corregidor in utrdbe ob Manilskem zalivu.

Situacija na otoku Cebu, kjer so se izkrcale nove japonske čete zadnji teden, ni znana. Prej objavljeno poročilo se je glasilo, da se vrše srdite bitke.

New Delhi, Indija, 14. apr.— Kitajske čete, zbrane 30 milj severno od Toungooja, Burma, so ustavile prodiranje Japoncev. V spopadih v zraku so ameriški letalci sestrelili sedem japonskih bojnih letal.

Washington, D. C., 13. apr.— Vojni department poroča, da so v teku srdite bitke na filipinskem otoku Cebu, kjer se je v zadnjih dneh izkrcalo več tisoč japonskih vojakov. Japonci so doslej invadirali pet glavnih filipinskih otokov, ki so Luzon, Masbate, Mindoro, Jolo in Mindanao.

Cebu je ozek in hribovit otok in leži južno od Manile. Dolg je 130 milj in širok 20 milj. Glavno mesto je Cebu, ki ima 143,000 prebivalcev.

Mornarični department je naznanil, da je ameriška podmornica potopila dva japonska vojaška transporta, dva pa poškodovala. Vsi so bili napadeni v japonskih vodah.

Melbourne, Avstralija, 13. apr.—Zavezniški letalci so ponovno napadli japonske letalske baze na otokih severno od Avstralije, se glasi naznanilo. Bombe so padale na Rabaul, otok New Britain, Koepang, glavno mesto otoka Timorja in na Solomonove otoke.

Naznanilo pravi, da so zavezniški letalci sestrelili 28 japonskih bojnih letal v teh operacijah, sami pa so izgubili pet letal.

New Delhi, Indija, 13. apr.— Kitajske čete, katerim pomagajo ameriški letalci, so zadale težke udarce Japoncem v bitki pri reki Sittang, Burma, se glasi sem dospelo poročilo. Kitajska bojna sila se nahaja 30 milj severno od Toungooja.

Druga vest pravi, da je general Kaišek, vrhovni poveljnik kitajskih armad, obiskal burmsko fronto. On je konferiral z angleškim generalom Alexandrom in ameriškim generalom J. W. Stillwellem. Slednji je poveljnik pete in šeste kitajske armade, ki se borita proti Japoncem.

Tekio, 13. apr.—Japonci so privlekli težke topove na Bataanski polotok, ki zdaj sipajo krogle na otoško trdnjavo Corregidor, kjer so zbrane ameriške in filipinske čete, poroča Domej, uradna časnikarska agentura. Japonski letalci bombardirajo trdnjavo iz zraka. Domej pravi, da so krogle in bombe utihnile ameriške protiletalske baterije na otoku.

Prevoz težkih topov na Bataanski polotok je omogočila okupacija Marivelesa, zadnje ameriške baze na tem polotoku. Japonske čete so razorožile vse ameriške in filipinske vojake, ki so bili ujeti na Bataanskem polotoku.

Kujbišev, Rusija, 13. apr.—Sovjetski topniški oddelki so zdrobili nemške napade s tanki na južni fronti, kjer se odpira pot proti kavkaškim pokrajinam in bogatemu oljnemu polju, poroča ruski tisk. Več nemških tankov je bilo razbitih in čez tisoč vojakov je obležalo na bojišču.

Hitlerjeva ofenziva s tanki se je izjalovila na vsej črti, pravi poročilo. Njegove kolone so bile pognane v beg in razpršene.

Drugi komunike pravi, da je 2000 nemških vojakov padlo v bitkah z Rusi na leningradski fronti v zadnjih dveh dneh. Ujeti nemški vojaki pripovedujejo o ogromnih izgubah. Alpinska divizija, katero je Hitler poslal s Krete, grškega otoka, na leningradsko fronto, je bila zdrobljena.

Na centralni fronti se srdite bitke nadaljujejo. Predsednik Kalinin je napovedal, da bodo Rusi, ne Nemci v ofenzivi. Sovjetske armade so bile ojačane na vseh frontah in njihova udarna sila se je povečala. Zdaj se lahko kosa s Hitlerjevimi legijami. Nemška letalska sila se je izčrpala v spopadih z Rusi in ne bo mogla več zadajati težkih udarcev. V nekaj tednih bo ruska letalska sila prekašala nemško v vseh ozirih.

Kairo, Egipt, 13. apr.—Britsko poveljstvo poroča, da so se morale nemške čete umakniti iz libijske puščave zapadno od Ain el Gazale pod pritiskom topniškega bombardiranja. Angleški letalci so izvršili uspešne napade na nemška vojaška letališča na Kreti, kjer feldmaršal Albert Kesserling zbira letalsko armado. Vsa letala razen dveh so se vrnila v svoja oporišča po napadu.

Italijanski diktator histeričen!

Opravljati ne more več svojih poslov

London, 13. apr.—Mussolini je popolnoma onemogel in ne more več opravljati svojih poslov kot diktator Italije, poroča danes list Daily Mail. Poročilo bazira na izpovedi zdravnika-specialista, ki je preiskal diktatorja.

Poročilo londonskemu listu je poslal njegov dopisnik, ki se nahaja v bližini italijanske meje. Zdravnik, ki je preiskal Mussolinija, je povedal, da se je diktator spustil v krčevit jok, ki se je kmalu izpremenil v histerični smeh in končno je Mussolini izgubil kontrolo nad seboj.

Mussolini ni imel nobenega javnega nastopa od meseca januarja. Zadnje dni je prišlo poročilo, da je diktator popolnoma obupan.

Dva ameriška bombnika se razbila

Livermore, Cal., 13. apr.—Dva ameriška bombnika tipa Catalinas sta treščila na tla in se razbila nedaleč drug drugega v bližini tega mesta. Štirinajst letalcev in mehanikov se je ubilo. Vzrok nesreče še ni znan.

Cripps se vrača v London

Pogajanja z indijskimi voditelji pretrgana

New Delhi, Indija, 13. apr.— Stafford Cripps, član Churchillovega kabineta, ki je bil poslan v Indijo, da pridobi voditelje političnih strank za kooperacijo z Veliko Britanijo v njenih vojnih naporih proti osišču, je odletel v Karachi na svoji poti domov, ko so se pogajanja izjalovila. Na letališče sta ga med drugimi spremila polkovnik Louis Johnson, Rooseveltov odposlanec, ki se je trudil v prizadevanjih za dosego sporazuma med indijskimi voditelji in Crippsom, ter general Archibald Wavell, vrhovni poveljnik britske armade v Indiji.

Jawaharlal Nehru, vodilna osebnost Vseindijskega kongresa, nacionalistične stranke, je dejal, da bo njegova grupa rešetala problem obrambe Indije, kateri preti nevarnost japonskega sunka. On je v razgovoru z reporterji naglasil, da se ne strinja s stališčem Mohandasa K. Gandhija, duhovnega voditelja indijskih milijonov, ki se je izrekel proti uničevanju indijskih mest, če bodo Japonci invadirali Indijo. Dejal je, da se bo Indija borila z vsemi razpoložljivimi sredstvi, če bo napadena. Nehru je obžaloval, ker je bila zahteva, da Indija takoj dobi neodvisnost, odbita. Če bi bila sprejeta, bi to ustvarilo veliko razpoloženje med indijskimi masami za vojno proti Japonski.

Nehru je dalje rekel, da mu je Johnson svetoval obisk Amerike, kjer naj bi se sestal in konferiral s predsednikom Rooseveltom glede rešitve problemov Indije. Nasvet je odklonil iz razloga, ker hoče ostati v Indiji v teku velike krize.

Bolgarija ima novo vlado

Bern, Švica, 13. apr. — Bolgarija je dobila novo vlado, katere predsednik je Bogdan Filov. Novi premier je v svojem govoru po radiu izjavil, da bo njegova vlada sledila politiki prejšnje in kooperirala v vseh ozirih z osiščem. Filov je prevzel tudi pozicijo zunanjega ministra.

VLADNI ODBOR NASLOVIL SVARILO KOMPANIJAM

Zapostavljanje zamorcev in židov mora prenehati

DRUŽBE ZANIKAJO OBDOLŽITVE

Washington, D. C., 13. apr.— Posebni vladni odbor je udaril po desetih kompanijah v Chicagu, Milwaukeeju in okolici, ki so bile obdolžene, da nočejo uposliti zamorcev in židov v svojih tovarnah. Kompanije imajo za več milijonov dolarjev vladnih naročil.

Evidenca, da kompanije zapostavljajo zamorce in žide, je bila predložena v teku zaslišanja, ki se je vršilo v Chicagu. To je vodil dr. Malcolm S. McLean, predsednik instituta Hamilton in načelnik omenjenega vladnega odbora, ki je zdaj objavil svoje poročilo.

Kompanije v čikaškem distriktu, katerim velja svarilo, so Stewart-Warner Corp., Buick Motor Co., Bearse Manufacturing Co., Simpson Manufacturing o. in Studebaker Motor Co. One v milwauškem distriktu so Allis-Chalmers Corp., Heil Co., Nordberg Manufacturing Co., A. O. Smith Corp. in Harnischfeger Corp.

MacLean pravi v svojem poročilu, da so skoro vse kompanije zanikale obdolžitve glede zapostavljanja zamorcev in židov, toda evidenca, predložena v teku zaslišanja, dokazuje, da v resnici nočejo uposliti zamorcev in židov v svojih tovarnah. Svarilo vsebuje grožnjo, da ne bodo dobile vladnih naročil, če bodo še nadalje zapostavljale zamorce in žide.

"Proti kompanijam vložene pritožbe vsebujejo trditve, da nočejo uposliti zamorcev in židov v svojih tovarnah," je rečeno v poročilu. "Te so tudi v oglasih v časopisju pojasnile, da samo belopoltci in kristjani lahko dobe delo v tovarnah. S tem so direktno povedale, da so prežete z rasnimi predsodki. Sleherna od prizadetih kompanij je dobila instrukcije, da mora prenehati z zapostavljanjem in uposliti delavce ne glede na pleme in vero."

Earl B. Dickenson, čikaški zamorec in mestni odbornik ter član vladnega odbora, je odobril MacLeanovo poročilo. Drugi člani tega odbora so William Green, predsednik ADF; Philip Murray, predsednik CIO; David Sarnoff, predsednik Radio Corporation of America; Mark F. Ethridge, časnikar iz Louisvilla, Ky., in P. B. Webster, podpredsednik bratovščine železniških strežajev.

Osiščna propaganda v Braziliji

Govorice o akciji proti Argentini

Washington, D. C., 13. apr. — Ker Amerika nudi vojaško pomoč Braziliji, so petokolonci tam in v Argentini začeli širiti govorice, da se Brazilija pripravlja na militaristično akcijo proti Argentini, ki še ni pretrgala diplomatičnih odnošajev z osiščem. Uradni krogi obeh držav so dolgo ignorirali to propagando, zdaj pa so izjavili, da ne morejo več molčati. Oswaldo Aranha, brazilski zunanji minister, je moral javno obsoditi propagando.

"Govorice, da se Brazilija pripravlja na militaristično akcijo proti Argentini so fantastične in brez vsake podlage", je dejal Aranha. "Te le dokazujejo, da so osišči agentje aktivni v Braziliji in Argentini in da nočejo izpodkopati ljudsko moralo."

Argentinski poslanec Paul Damonte Taborda, vodja radikalne stranke in načelnik odbora, ki je preiskoval protiargentinske aktivnosti, je tudi pobijal propagando osiščnih petokoloncev. "Militaristična sila Argentine in Brazilije ni bila povečana kot trdijo petokolonci", je dejal. "To lahko povedo tuji opazovalci, ki vedo, da v obmejnih krajih živi okrog sto tisoč Nemcev in da iz teh krajev prihaja propaganda."

Naciji zatirajo revolto v podjarmljenih deželah

Domače vesti

Iz Minnesote

Duluth, Minn.—V Evelethu je na veliki petek umrla Mary Ilaršič, roj. Koren, vdova, stara 68 let in doma od Starega trga pri Ložu. V Ameriki je bila 39 let in zapušča sedem odraslih otrok. —V Aurori je umrl rojak Matija Kastelic, doma od nekod na Dolenjskem. Zapušča ženo in več otrok.

Naši bolniki

Jump River, Wis.—John Videnšek, tukajšnji farmar in član društva SNPJ v Sheldonu, Wis., se je moral po večmesečni bolezni podati v bolnišnico v Ladysmithu. Pred leti je bival v Chicagu. Člani mu žele hitrega okrevanja.

Stara naseljenka umrla

Puritan, Pa.—Dne 30. marca je umrla Marija Božič, stara 73 let. Rojena je bila v Trbovljah ob Savi in njeno dekliško ime je bilo Mrdavs. V Ameriko je prišla z možem leta 1899 in bila je članica društva 368 SNPJ.

Iz Clevelanda

Cleveland.—Dne 10. t. m. je umrl Ludvik T. Virant, star 28 let in rojen tukaj. Zapušča ženo, sina, starše, dva brata in tri sestre. — Dne 9. aprila je umrl Anton Branisel, samski, star 60 let in doma iz Cerknice. V Ameriki je bil 19 let in tu zapušča brata.

Portugalska utrjuje svoje otoke

Vojaške posadke ojačane s prihodom novih čet

Lizbona, Portugalska, 13. apr. — Utrjevanje Azorskih in Kapeverdijskih otokov se nadaljuje z mrzlično naglico in znamenja kažejo, da se portugalska vlada boji sovražnega napada na te otoke s strani osišča ali zavezniških sil. Ti otoki bi lahko služili kot oporišča za operacije v vojni zavojevanih držav.

Portugalska je v zadnjih tednih poslala več tisoč vojakov na otoke in s tem ojačila vojaške posadke. Ko je parnik Serpa Pinto dospel iz New Yorka v Lizbono, je bilo naznanjeno, da bo takoj odplul in odpeljal grupo beguncev v Brazilijo. To se ni zgodilo, temveč je vzel na krov več sto vojakov in odrinil proti Azorskim otokom. Po izkrcanju teh se je vrnil v Lizbono in pobral drugi vojaški kontingent in ga odpeljal na Kapeverdijske otoke. Pred odhodom so se vršile na parniku ceremonije, katerih se je udeležil tudi premier Antonino Salazar. On je povedal vojakom, da je njihova dolžnost obramba otokov pred možnim napadom, ki lahko pride.

Na Portugalskem se povsod opažajo militaristične aktivnosti, dasi se je bojazen pred nemškim vpadom polegla. Dežela ima dosti živil in blaga, toda zaloge bodo kmalu izčrpane zaradi padca uvoza. Zaradi vojne, ki divja med osiščem in zavezniki, se je dotok blaga znižal. Vse, kar je na prodaj, prebivalci pokupijo, kajti denarja je dovolj.

Ekonomska vojna se vodi z dolarji, katerih je dosti na Portugalskem in v Španiji. Dolarjev je toliko, da vrednost pada. Pred nekaj tedni se je dobilo na odprtih tržiščih 22 "escudov" za dolar, zadnji teden pa samo 16. Eno pojasnilo je, da so Nemci poplavili tržišča z dolarji v zvezi s kupovanjem portugalskega materiala.

Prestiž Velike Britanije na Portugalskem kljub tradicionalni stoletni zvezi stalno pada. Angleži dobe samo 40 "escudov" za funt, ki je vreden $4. Prej so dobili zanj 150 do 200 "escudov".

Protinemške demonstracije v ogrskih mestih

PET OSEB USTRELJENIH V PARIZU

London, 13. apr.—Nov val nacijskega terorja se razširja v okupirani Evropi, ko skušajo nemške čete in gestapovci zatreti tajno in odprto revolto, ki se je raztegnila od Norveške na severu do jugoslovanskih hribov. Hitlerjevi "gauleiterji" (distriktni načelniki) so dobili instrukcije iz Berlina, naj zaduše revolto, ki bi lahko ovirala osiščno pomladansko ofenzivo. Ti so že objavili razglase z grožnjami, da bodo sledile masne eksekucije in uničevanja mest in vasi.

Ako ne bo sabotaža, povezana z oboroženim in pasivnim odporom prenehala, tedaj bodo naciji odredili represalije, katerim se ne bodo morale primerjati prejšnje, izvršene nad podjarmljenimi milijoni v deželah, ki so prišle pod Hitlerjevo oblast. Tako pravijo poročila iz podtalnih virov, ki prihajajo v London.

(Radiopostaja v Moskvi je zadnjo soboto poročala o protinemških demonstracijah v več ogrskih mestih. Ljudje so protestirali proti pošiljanju živeža v Nemčijo. V bližini Fudeshabena, Ogrska, je grupa demonstrantov razdejala skladišče živeža, ki so ga nameravali poslati v Nemčijo.)

Doznava se, da general George C. Marshall, šef ameriškega armadnega štaba, ki se mudi v Londonu ter posvetuje z angleškimi voditelji o vojni strategiji, študira poročila o revolti proti nacijem v okupiranih deželah, ki so važnega pomena v zvezi s strategičnimi načrti združenih narodov. Marshall bo ta teden konferiral s člani evropskih vlad v izgnanstvu v Londonu, da ugotovi, v katerih deželah bo podpora s strani ljudstva največja, ko pride čas za invazijo evropskega kontinenta in veliko zavezniško ofenzivo.

Vichy, Francija, 13. aprila.— Nemci so naznanili eksekucijo petih Francozov v Parizu zaradi umora nemškega stražnika in bombnega napada na poslopje, v katerem je urad vojaškega poveljstva. Vsi prizadeti so bili označeni kot "komunisti". Nacijske avtoritete so zapretile, da bodo nadaljnje osebe postavljene ob zid in ustreljene, če ne bodo zločinci zasačeni in aretirani do 17. aprila.

Izmenjava vojnih ujetnikov v Turčiji

Aleksandrija, Egipt, 13. apr.— Izmenjava britskih in italijanskih vojnih ujetnikov je bila izvršena v Smirni, Turčija. Bolniška ladja je včeraj pripeljala sem 139 britskih častnikov in vojakov iz Smirne, ki so bili izmenjani za 919 italijanskih vojnih ujetnikov. Vsi vojaki in častniki so bili ujeti v Libiji.

Ruska bojna ladja v urugvajski luki

Montevideo, Urugvaj, 13. apr. — Ruska bojna ladja Mikojan je dospela v to luko, da dobi premog, nakar bo odrinila v čilejska pristanišča. Poveljnik ladje je M. S. Sergev in posadka šteje 133 častnikov in mož.

Člani vojno-delavskega odbora razpravljajo o perečih problemih v atmosferi strupene protidelavske propaganda.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT
GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicaga) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cicero $7.50 per year, foreign countries $9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštnino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, ker ima stik z listom:
PROSVETA
2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Glasovi iz naselbin

Jugoslavija je prav storila!

Kmalu po Hitlerjevem napadu na Jugoslavijo pred enim letom in še kasneje smo slišali in čitali jamranje nekaterih rojakov: Čemu se je Jugoslavija uprla? Zakaj se ni mirno podala Hitlerju? S svojo trmoglavostjo si je nakopala strašno razdejanje Belgrada in drugih srbskih mest, dala je povod za nasilno okupacijo vse svoje države in s tem je zakrivila vse gorje, ki ga zdaj trpe Slovenci in Srbi. Vsega tega ne bi bilo, če bi se bila Jugoslavija držala pogodbe z Nemčijo, katero je podpisala Cvetkovičeva vlada 25. marca 1941 na Dunaju.

Tako so jamrali in še danes jamrajo nekateri ameriški rojaki, ki—nočejo videti nič slabega na nacijski Nemčiji. Ali bi res ne bilo "vsega tega"? Ali bi bilo res vse dobro v starem kraju, če ne bi bilo vojaške revolte v Belgradu 27. marca 1941 in bi bila Jugoslavija ostala pri sramotni kapitulacijski pogodbi?

Poglejmo, kaj se danes godi v onih malih državah, ki so se mirno podale Hitlerju. Poglejmo, kaj se godi na Ogrskem, Rumunskem in Bolgarskem; te državice so mirno kapitulirale, prav po idealu naših defetističnih rojakov. Za nameček lahko še pogledamo v Slovakijo in Hrvaško, katerima je Hitler prizanesel—na površju!—zaradi zločinskega izdajstva njunih fašističnih voditeljev.

Dan za dnevom poročajo iz Evrope, kaj se dogaja v teh državicah. Že lansko jesen je Hitler ukazal tem državicam, naj mu naberejo toliko in toliko divizij prostovoljcev za rusko fronto, obenem pa je zahteval petdeset tisoč ali sto tisoč delavcev za nemške tovarne. Odziv je bil zelo klavern v obeh primerih; za Hitlerjevo armado v Rusiji se je prijavilo le pičlo prostovoljcev, izvzemši v Rumuniji, kjer so morali iti na rusko fronto. Letos je pa drugače. Letos je Hitler odredil prisilno mobilizacijo proti Rusiji v vseh "mirnih" državicah, ostali, tudi ženske, pa morajo iti na delo v Nemčijo, če hočejo ali nočejo.

Tako je z onimi, ki so se mirno podali! Če bi se bila tudi Jugoslavija mirno podala zato, da bo imela mir—bi Slovenci danes trumoma odhajali v Hitlerjevo armado v Rusiji proti svoji volji. Ali bi bilo to bolj častno, kakor pa je bila revolta proti nacijskemu tiranstvu? Res je, da so Slovenci in Srbi težko plačali svoj upor, toda ne sme jih biti sram tega plačila, ves pošten svet je na njihovi strani in še danes se lahko bojujejo v četniških enotah zase, za svojo svobodo, namesto da bi se bojevali v Hitlerjevi armadi za nacijsko sužnost.

Pred dnevi je pisal socialistični (Thomasov) tednik, da so Jugoslavijo prevarili Angleži, ki so baje nalagali generala Simoviča v Belgradu, da imajo veliko armado na Grškem in ta armada bo pomagala Jugoslaviji, če se upre Hitlerju.

Ne verjamemo mi tega. Ne verjamemo, da so bili belgrajski uporniki—tako prazni lastnih idealov, da so se pustili brez lastne volje odvesti v klavnico. Voditelji upora dne 27. marca so dobro vedeli, kaj čaka Jugoslavijo, ampak njihova zavest, da delajo prav—je bila večja kot pa njihov strah pred posledicami.

Pomlad v Evropi...

V Evropo je prišla pomlad, Evropa je spet pričela zeleneti—in evropskim ljudstvom, ki robujejo pod okovano peto Gestapa, je ozelenelo novo upanje na svobodo, na svoboditev, ki pride iz Anglije in Amerike. Oči vseh potlačenih Evropcev so danes uprte v zapad...

To upanje—da pride kaj kmalu velika ameriška in angleška armada na kontinent Evrope—podžiga Hitlerjeve sužnje, da postajajo drzno aktivni. Poročila o naraščajoči sabotaži v Franciji, Belgiji, Holandiji, Norveški in na Češkem napolnjujejo ameriški radio in tisk.

Pred kratkim je bilo rečeno, da je bil napad angleških bombnikov na tovarne v predmestjih Pariza slaba taktika iz razloga, da se Francozi obrnejo proti Angležem. Poročila govore, da je baš narobe res. Francozi—pozdravljajo angleške bombnike, čeprav jih pobijajo in jim rušijo stanovanja! Francoski listi v Parizu, ki so v službi Nemčije, objavljajo zelo malo žalnih naznanil prizadetih družin—kajti družine nočejo javno kazati nobenega žalovanja. Tako veliko je sovraštvo do Nemcev v Franciji...

V Nemčiji je na milijone sužnjev iz vseh okupiranih dežel Evrope in tudi ti sužnji se dramijo, čeprav jim smrt čepi na tilniku. Dogajajo se efektivne eksplozije v nemških municijskih tovarnah, elektrarnah, na železnicah itd. To je zavestna kooperacija od znotraj. Sužnji slišijo ali vsaj čutijo, da se nekaj pripravlja iz Anglije in Amerike—pa hočejo pomagati s svoje strani. Sabotaža čeških delavcev in kmetov je to pomlad večja kot je bila kdaj prej... Na Norveškem je zastavkala vsa luteranska duhovščina, na Nizozemskem zasipavajo važne kanale misteriozne razstrelbe. ... V Belgiji lete v zrak električne centrale...

Sužnji ne poslušajo nacijske propagande, Goebbelsovih laži—pridno pa poslušajo radio iz Londona in New Yorka, ki jim naznanja, da prav gotovo prihaja pomoč, da prihaja dan in pomlad svobode...

Vera v zmago in vstajenje demokracije je baš v ponižani Evropi največja in najmočnejša.

Amerika ne bo pustila, da bi ta sijajna vera obledela in umrla. ... Amerika nikakor ne bo dovolila, da bi milijoni Hitlerjevih sužnjev padli to pomlad ali poletje v mrtvilo, v katerem umre vsako upanje...

V Evropi je pomlad, upanje in vera... Treba je le velike oborožene sile iz Amerike in Anglije, ki prestavi upanje in vero v meso in kri—v resnično vstajenje in svobodo...

Poziv primorskim Slovencem in Hrvatom

New York. — Ta vojna je kruto prizadela tudi vse primorske Slovence in istrske Hrvate. V starem kraju jih ubijajo in razpršavajo na vse strani, kakor se je to delalo z njimi vse od zadnje svetovne vojna, odkar so naši primorski in istrski kraji prišli pod neprijateljsko Italijo. A v tem novem svetu so tudi primorski Slovani, ki niso ameriški državljani, prištevani k "sovražnim inozemcem", dasi so politično skoro gotovo najbolj zavedni.

Zatorej so se primorski Slovenci in istrski Hrvatje odločili, da se organizirajo v eno telo, ki se imenuje Združenje za obrambo jugoslovanskih manjšin (Defense Alliance for the Yugoslav Minorities).

Namen te organizacije je, da na eni strani brani in zastopa interese in aspiracije vseh Jugoslovanov v podjarmljenih krajih, ki danes bolj umirajo kot pa žive v Italiji, pod Nemčijo in v Madžarski. Na drugi strani pa ta organizacija nudi politično in socialno zaščito vsem onim našim bratom v Ameriki, ki samo radi tehnične pripadnosti državam, ki so danes v vojnem stanju z Združenimi državami, trpe ali bodo lahko trpeli razne neugodnosti od strani ameriških oblasti.

Ta organizacija ne bo prej mirovala, dokler ne pridejo v okvir Jugoslavije vsi podjarmljeni teritoriji, na katerih je izključno ali v pretežni večini živel naš narod že od nekdaj in kateri teritoriji so nepravilno pripadli osornim tujcem in današnjim sovražnikom Amerike.

Radi tega se pozivajo vsi Slovenci in Istrijani, da se pridružijo tej organizaciji in osnujejo podružnice širom Amerike, ker le na ta način bo mogoče rešiti prej omenjena vprašanja. Kot Istrijanka (iz Lovrana), spodaj podpisana še posebno pozivam vse brate in sestre Istrijane, da pristopijo v vrste Udruženja za obrambo jugoslovanskih manjšin. Obrnite se po informacije na:

Mary Vidošič, tajnica Udruženja za obrambo jugoslovanskih manjšin, 8 West 40th st., Room 808, New York City.

Kaj je z našo pomožno akcijo?

Chicago. — Naj izrazim nekaj svojih misli o naši klaverni pomožni akciji, katero vodi Jugoslovanski pomožni odbor, slovenska sekcija, za vojne sirote v starem kraju. Klaverna je namreč po dosedanjem rezultatu. Ne mislim pretakati kakšnih narodnjaških solza in apelirati na — slovenska srca, naj se vendar odprejo in dejansko pokažejo, da sočustvujejo z velikimi reveži v stari, rodni domovini in čim več prispevajo v pomožni sklad. Ni mi do nobene jokavosti, dasi bi se človek lahko razjokal ne samo nad bedno Slovenijo in Jugoslavijo, marveč nad vsem bednim in barbarskim svetom.

Te vrstice pišem predvsem iz razloga, ker se mi vidi dosedanji uspeh ali neuspeh te naše pomožne akcije naravnost škandalozen za vse ameriške Slovence na splošno, posebno pa za vse naše podporne organizacije, ki so na iniciativo glavnih odborov ustanovile in tudi vodijo to akcijo. Kmalu bo že leto dni, odkar je bil ustanovljen JPO, ki se je razdelil na tri narodnostne sekcije—slovensko, srbsko in hrvatsko. Kako ostale sekcije delujejo, kakšen uspeh imajo, tega ne vem, ker v slovenskem tisku ni o tem nobene vesti. Parkrat sem že slišal, da Srbi vodijo svojo pomožno akcijo in da so menda nabrali že precej denarja—baje nad stotisoč dolarjev. Koliko je na tem resnice, mi ni znano. Prav tako mi tudi ni znano, kako je s to stvarjo med Hrvati.

Kot rečeno, bo kmalu leto dni, odkar je bil izdan prvi apel od odbornikov slovenske sekcije JPO za prispevke. Po zadnjem poročilu sekcijskega blagajnika je bilo do zdaj nabranega nekaj nad $16,000. Šestnajst tisoč dolarjev v enem letu v ta humanitarni namen od podpornih organizacij, ki skupaj štejejo okrog 150,000 članov — vsaj odbor pravi, da zastopa oziroma govori v imenu tolikega števila članov. Ali ni ta klaverni rezultat škandal za nas vse skupaj? Yes, je škandal prvega reda tako za organizacije kot za posamezne člane in ameriške Slovence kot celoto.

Nekje mora biti nekaj narobe, da ni odziva in da se vse skupaj tako klaverno vleče naprej. Če bo šlo tako naprej, ne bo na razpolago posebno veliko tisočakov za lečenje globokih ran in gladu med rodnimi brati v stari domovini, ko bo konec tega človeškega pekla, ki se je porodil iz preživelega in crkajočega kapitalizma. Naj posežem nekoliko v vzroke te naše navidezne brezbrižnosti in tudi podam nekaj "konstruktivnih" sugestij.

Torej, kaj je narobe s to našo pomožno akcijo? Vzroke lahko razdelimo na dve vrsti: na "zunanje" ali politične in "notranje" ali vodstvene, upravne ali kakor že hočete. Nihče, razen mogoče kakšnega človeškega nestvora, ignoranta ali barbara pod kožo ne bo zanikal, da ni namen te akcije zelo človekoljuben in plemenit. Ampak če vsi normalno misleči in čustvujoči Slovenci priznavamo to, zakaj torej taka indiferentnost? Zakaj skoraj nič ne pomagajo in skoraj nikogar ne ganejo vsi goreči apeli Janka Roglja in drugih?

Prvič je treba pribiti dejstvo, da smo vsi, vsaj pa velika večina ameriških Slovencev — da ne govorimo o Hrvatih — izgubili vero v tako Jugoslavijo — in Evropo — kot je obstajala pred vojno s svojimi napol fašističnimi režimi, ki so se sicer sem pa tam menjali, toda je bil drugi slabši od prvega. V zadnjih par režimih so izginili zadnji ostanki svobodnega delavskega gibanja (strokovnega), vsako radikalno ali napol radikalno gibanje pa je bilo že zdavnaj prej zatrto z dekreti in z zloglasno belgrajsko glavnjačo. Obenem pa se je v visokih vladnih krogih bolj in bolj širila velikanska korupcija, kateri je bil ameriški "Teapot Dome" pod Hardingom komaj senca.

Nekateri med nami sicer pravijo, da je treba danes na vse to pozabiti, ker so današnje razmere v starem kraju stokrat slabše kot so bile kdaj pod Jugoslavijo. Je že res, da je človek včasih prisiljen izbirati med manjšim in večjim zlom, toda s tem še ni rečeno, da ga mora pozabiti ali se celo navduševati zanj. Nekateri gredo celo še dalj in menijo, da smo Jugoslaviji delali krivico, ker smo obsojali njene napol fašistične režime, ki so bili spretni le v zatiranju in molzenju ljudstva.

Naj bodo ti ljudje že v pravem ali v zmoti, za svojo osebo sem vsekakor globoko prepričan, da tistih zla, ki so razjedali in gonobili Jugoslavijo, ne smemo pozabiti ali jih opravičevati, češ Hitler in njegov purš Mussolini sta še večja barbara. S tako "filozofijo" ne bo pomagano Slovencem in drugim jugoslovanskim narodom, da bi po tej strašni vojni prišli do boljše Jugoslavije, marveč se s tem le ustvarjajo tla za povratek istega zla. Tisto, kar je bilo včeraj obsojanja vredno, je treba obsojati tudi danes. Sigurno je to, da se s kakšno apologetiko, z molkom ali celo z zagovarjanjem bivše napol fašistične Jugoslavije med ljudstvom ne more ustvariti vere v novo in boljšo Jugoslavijo. Vero v nekaj novega in boljšega je mogoče ustvariti le z jasnim ciljem in odločno borbo za tisto, v kar verujete in stremite doseči.

Enako je tudi z "novo" Jugoslavijo. Deklamacije njene zamejne vlade v Londonu in njenih poslancev v Ameriki glede "nove" in "resnično" demokratične Jugoslavije bi se glasile veliko bolj prepričevalno, če bi prvič bilo v njej vsaj par izrazitih delavskih zastopnikov, ki bi govorili v imenu jugoslovanskega delovnega ljudstva. Slišal sem sicer "pojasnilo" visoke osebe, da ob prevratu do tega ni bilo mogoče priti, ker v Jugoslaviji takrat že ni bilo več nobene delavske ali socialistične stranke niti drugega (strokovnega) delavskega gibanja in da zato ni delavstvo zastopano v zamejni vladi. Po mojem mnenju je to največja obsodba vladajočih režimov bivše Jugoslavije. Na drugi strani pa to tudi dokazuje, kako slabo ti krogi v Londonu razumejo "demokracijo" in kako malo upanja dajejo za res kakšno "novo" Jugoslavijo. Človeku se v resnici kar gabi njih klečeplaztvo njih mlekozobemu kralju. In taki ljudje naj zgrade "novo", "demokratično" Jugoslavijo?! Kdor hoče, lahko verjame, jaz ne.

Ako bo sedanji pomožni odbor slovenske sekcije JPO kaj brusil politične pete v Ameriki za jugoslovansko vlado odnosno Jugoslavijo, tedaj bi moral ob prvi priliki adresirati odločno zahtevo na njene kroge v Londonu, da imenuje vsaj nekaj delavskih ministrov ali predstavnikov v svoji sredi. Prav tako za kmete. Toliko je jugoslovanska zamejna vlada dolžna, ne toliko nam v Ameriki, marveč delovnemu ljudstvu v Jugoslaviji, predno bo vredna kakšnega zaupanja. Prav tako bi moral pomožni odbor slovenske sekcije JPO odločno protestirati proti abnormalni in amoralni akciji kralja Petra, o katerem so nedavno z neko naslado poročali, da je kupil 500 funtov težko bombo, katero bodo ob prvi priliki vrgli na Belgrad. S tako amoralno akcijo le priliva barbarizmu. Dvomim, da bo s tem pridobil Belgrajčane na svojo stran.

Torej več odločnosti, bolj kritično stališče napram jugoslovanski zamejni vladi v Londonu, ki je prenasičena s klečeplaztvom, ne bo pa prav nič škodilo tudi naši pomožni akciji za stari kraj. Obratno sem uverjen, da bi ji le koristilo. In nesnage, ki je vredna in potrebna kritike, je v krogih sedanje in bivših napol fašističnih jugoslovanskih vlad dovolj.

Druga stvar je glede naših lastnih hib pri vodstvu in zbiralju pomoči za stari kraj. Zdi se mi, ako bi se bila SNPJ sama lotila zbiranja tega fonda med svojim članstvom, da bi bila mogoče zbrala že več kot smo zdaj vsi skupaj—menda sedem podpornih organizacij. S tem ni rečeno, da sem proti skupni pomožni akciji. Če kje, je tukaj mesto za skupno delo vseh ameriških Slovencev brez ozira na politično ali versko prepričanje. Stvar je namreč čisto humanitarna in za reveže lahko in bi tudi morali vsi skupaj delovati in prispevati. In sicer prispevati veliko bolj generozno in splošno kot smo do zdaj. Faktično je do zdaj prišel večinoma ves denar skupaj od nekaterih društev in skupnih priredb. Posameznih prispevateljev je še zelo malo; edina izjema je par naselbin, kjer so šli nabiralci od hiše do hiše — več ali manj — ali so drugače zbrali denar.

Prej sem poudaril, da je do sedanji rezultat te akcije škandal za nas vse skupaj, posebno pa za podporne organizacije. Simpatiziram z odborniki, ki so na čelu te akcije in ki se morajo prokleto slabo počutiti, češ, predstavljamo 150,000 članov, v pomožni sklad pa je v enem letu prišlo komaj enajst centov na člana. In še od tega je SNPJ prispevala $5000 "in lump sum", kar pomeni, da smo do sedaj med sabo zbrali povprečno manj kot sedem centov od člana. In za tako plemeniti idejo — za pomoč vojnim žrtvam in sirotam po vojni! Ali ni to škandal prvega reda za nas vse skupaj? Nobena indiferentnost tega ne more opravičiti. Kje je tisti napredni in dobrosrčni slovenski narod, na katerega se mnogi tako radi sklicujejo in ga tudi opevajo?!

Čas je torej, da se tudi pri tem zdramimo! Ampak zdi se mi, ako podporne organizacije, ki vodijo to akcijo, nečejo nositi zelo grde blamaže, da bodo morale to akcijo na kakšen način reorganizirati, ji dati smotrenosti in zamaha. S samimi humanitarnimi apeli in točenjem krokodilskih solza posameznikov bo ta stvar še šla po polževo naprej.

Zdi se mi, ako glavni odbori prizadetih podpornih organizacij mislijo resno in jih obenem žele obvarovati precej velike sramote, da se bodo morali bolj resno posvetiti tej akciji kot so se do zdaj. Kar so glavni odbori do zdaj storili, je bilo v resnici le tole: od vsake organizacije so dali poverilnice dvema članoma, češ, zdaj se pa vidva z ostalimi kolegi brigajta kolikor se hočeta. In rezultat je tudi tak—skoraj ničeven: enajst oziroma sedem centov od člana!

Ako naše podporne organizacije z vodstvom na čelu mislijo resno, tedaj morajo storiti nekaj podobnega:

Prvič morajo pomožni akciji določiti skupno vsoto, postaviti cilj, pa naj bo ta vsota že $100,000, $150,000 ali pa "milijondodarski" sklad. Potem si pa naj na podlagi članstva alokirajo kvote. Vsaka organizacija naj potem vpreže ves svoj aparat za dosego svoje kvote, seveda s pomočjo društev, ki bi morala vršiti podrobno delo.

Ta sistem bi bil povsem praktičen, ker prizadete podporne organizacije reprezentirajo veliko večino ameriških Slovencev, sploh lahko rečemo, da 90%. In zdi se mi, da bi se moral vsak član in članica toliko požrtvovalnega poučiti za to **skupno humanitarno** akcijo, da bi prispeval **vsaj dolar.** Dolar je dosti za tistega, ki ga nima in od njega ga ne more nihče pričakovati. Toda kdor dela in zasluži boljše ali slabše, se dolar lahko pritrga tudi tam, kjer ni velika "peda". In danes ljudje na splošno še precejno dobro zaslužijo.

To naj bi bil naš **narodni davek.** Če smo Slovenci in če čutimo z žrtvami v stari domovini, moramo tudi dejansko pokazati. Vse drugo ni vredno besed. In ta narodni davek, prostovoljen seveda, naj zbirajo naše jednote in zveze s pomočjo svojih društev, ki naj bodo naše pomožne postojanke. Tako lahko zberemo skupaj, ako se bo VSAKDO nekoliko žrtvoval—dolar, dva, pet in deset—kolikor kdo more—ne samo stotisoč dolarjev, marveč četrt milijona — toliko, kolikor pravimo, da je Slovencev v Ameriki. Kdor ne da **vsaj dolarja** za tako stvar, ako ga ima, je prokleto slab član človeške družbe.

Anton Garden, l.

Še o gostovanju pri Svobodi

Cleveland. — Zadnjič sem poročal, kako smo se vozili z Zarjani v Detroit in s kom sem ali smo prišli v dotiko na proslavi 25-letnice pevskega zbora Svobode. Naj nadaljujem s poročilom.

Ko se voziš proti Detroitu, vidiš samo ravnino, in prav tako je na ravnini tudi Detroit. In to mesto se je zelo spremenilo in povečalo v zadnjih 20 letih, odkar sem bil zadnjič tam. Sedaj je Detroit milijonsko mesto, nekaj večje kot je naš Cleveland. Mestu še vedno kraljuje Henry Ford in ako hoče, ga lahko vrže v banko krot s svojimi ogromnimi tovarnami.

Naših rojakov je tam mnogo, toda so grozno raztreseni. Imajo dva Domova. Delavski dom, v katerem je bila jubilejna proslava Svobode, je na lepem kraju in prav blizu, ko se z naše strani pride v mesto. V dvorani je prostora za kakih 350-400 sedežev in oder je za bolj majhne igre. V spodnjih prostorih je kuhinja in točilnica z mizami v obeh krajih in za silo tudi prostor za plesa. Kot so mi pravili, je bilo tisto poslopje prej cerkev, toda ne vem kakšne sekte. Odkar so ga kupili, so poslopje seveda precej predelali in ga spremenili v hram, kjer se zbirajo ljudje naprednega mišljenja. Tako so to rej žegni skoro gotovo že zdavnaj izginili.

Kar se tiče katoliških Slovencev v Detroitu, nimajo preveč sreče v napredku. Kot sem slišal, se nekateri veliko žrtvujejo, to da imajo le malo cerkvico, podobno nekakšni "šendi". Ti ljudje so največ prišli iz Calumeta, kot v Milwaukee. Jaz jim nisem nič voščljiv tiste male cerkvice. Vseeno kakor naj se priporoče notoričnemu "fathru" Coughlinu, da jim zgradi večjo cerkev, saj gre vse za večjo čast in slavo božjo. In to bi morala biti tudi božja volja!

Toda naj se povrnem k jubilejni slavnosti Svobode, o kateri bom, da je v vseh ozirih dobro izpadla. Seveda ne tako kot je Zarjina 25-letnica na zadnji zahvalni dan, ker metropola je pač metropola in tudi ostane. Vemo tudi to, da vse take priredbe nimajo zdaj v vojnem času več takega uspeha. Drugo je tudi, da je razlika od dvorane do dvorane.

Kar se tiče posetnikov, so bili na splošno vsi dobro razpoloženi. In pri nas to šteje. Mi Clevelandčani smo se bolj težko ločili od gostoljubnih in naprednih Detroitčanov. Poleg nas v Zarjinem busu je bilo še več drugih Clevelandčanov. Nekateri so s seboj pripeljali z vlakom, drugi s svojimi avti itd. Nekateri so ostali še drugi dan tam.

Ko se je naša skupina vozila nazaj, se je nedaleč od Detroita zgodila mala nezgoda. Nek avto

(Dalje na 3. strani.)

Newyoški župan F. H. La Guardia pri ceremonijah, ko sta si Samuel Dobbins, predsednik bratovščine električarjev (AFL), in James Lustig, organizator unije radijskih in strojnih delavcev (CIO), podala roke po dosegi sporazuma, da se bosta obe organizaciji skupno pogajali z delodajalci.

Pred dvajsetimi leti

(Iz Prosvete, 14. aprila 1922)

Domače vesti. V Roundup, Mont., je umrl 40-letni Fr. Peterlin iz Tunjic pri Kamniku, član SNPJ.

Delavske vesti. Na tisoče nekunijskih rudarjev v Penni stopa v unijo dnevno.

Inozemstvo. Prve seje na genovski konferenci so bile vihrave.

Sovjetska Rusija. Čičerin je porazil francoske delegate v Genovi v štirih spopadih.

Slovenci na Gorenjskem pod Hitlerjem

(Nadaljevanje)

Pregled prebivalstva

V maju 1941, deloma tudi še v juniju, je SS po posebnih komisijah izvršila pregled prebivalstva po vseh gorenjskih občinah. V radovljiškem okraju so te pregledi pričeli najprej v Radovljici sami, in sicer 2. maja. Trajali so nekaj dni.

V komisijah za pregled so bili seveda v prvi vrsti Nemci, člani SS. Med njimi je bil tudi po en psihiater. Prideljeni so jim pa bili tudi domačini, zaupniki Nemcev, ki so dajali komisiji potrebne podatke in pojasnila. V nekaterih krajih je komisija ljudi tudi fotografirala, drugod celo z rentgenovimi žarki pregledovala, zlasti v industrijskih prebivalcih. Pri teh komisijah je sodeloval med drugimi Nemci tudi neki Schwarz, takratni učitelj na Koroškem, ki pa sedaj poučuje na šoli v Medvodah (Preska).

Od domačinov so bili v radovljiškem okraju kot nemški zaupniki na komisijah med drugimi naslednji: V Radovljici sedanji komisar Jože Babnik, ki je tudi v celi občini prišel v prvo kategorijo; občinski tajnik Sušek, ki se je pa ob prihodu Nemcev začel pisati Schuschegg, pa je bil vendar pozneje, 12. julija, aretiran in odpeljan v Begunje, kjer je ostal do 20. avgusta; v Bohinju je sodeloval v teh komisijah bivši šolski upravitelj Mare Matija iz Bohinjske Srednje vasi, ki je pozneje, po opravljenem tečaju v Celovcu, dobil učiteljsko službo nekje na Koroškem; na Breznici je bil zaupnik Nemcev občinski komisar Hočevar, na Dovjem občinski komisar Vinčig in tako dalje.

Komisije so ljudi ocenjevale po raznih vidikih: narodnost, rasa, zdravstveno stanje, udejstvovanje v javnem življenju itd.

Pregledane Slovence je komisija delila v pet skupin:

1. Nemci iz rajha,
2. "Volksdeutche", Nemci po veri, oziroma Slovenci, ki so Nemcem naklonjeni.
3. Slovenci, ki se niso izkazali sovražno napram Nemcem ali bili, ki so bili Nemcem naklonjeni in se niso nikoli javno udejstvovali.
4. Nekateri Slovenci, ki so se javno udejstvovali, vendar proti Nemcem niso sovražno nastopali.
5. Vsi ostali.

Kakor se je pozneje izkazalo, te ocene odločale, kdo bo izseljen. Ljudje četrte in pete skupine so bili od vsega začetka določeni za izselitev. Vsi tisti, ki so bili ob času popisovanja v taboru, so brez nadaljnjega dobili številko 5. S tem so bili obsojeni v neizogiben izgon. Tisti, ki so bili zaprti v šentviškem taborišču, so komaj čakali, da pride čas za izselitev. Tako bodo vsaj rešeni silnega trpljenja . . . Vsi ti ukrepi nemških oblasti: aretacije, ljudsko popisovanje, zaslanjevanja in taborišča—so bile le priprave za končni cilj: **Z izselitvijo Slovencev izprazniti zasedeno ozemlje in ga prepustiti nemškemu življu, da bo tod gospodaril, užival plod slovenskih njiv in pil slovensko kri!**

Prisilno preseljevanje

S prisilnim izseljevanjem so pričeli najprej v radovljiškem okraju, in sicer dne 1. julija 1941. To je bil dan groze na Jesenicah, od koder se je glas o pobijanju družin za izgon z bliskovito naglico razširil po celem okraju in še dalje. Marsikdo je šel na Jesenice, da bi izvedel o postopku nemških oblasti. Radovljica je prišla na vrsto 2., in 9. julija.

Tudi ostali kraji na "Spodnjem Koroškem" so med tem postali eden teh nemških posegov v mirno življenje domačinov na slovenskih tleh.

Nemci so prihajali po ljudi z avtobusi in tovornimi avtomobili. Ob vsaki uri dneva so prihajali nemški policijski uslužbenci, ki so od posebne komisije v Vidu prinašali pisma tistim, ki so bili določeni za izselitev. Ponoči pa na "Spodnjem Koroškem" niso prihajali po ljudi.

Ob pripravah za odhod nemški policaji niso puščali ljudi niti za trenutek samih. Obsojenci so imeli na razpolaganje pol ure do dve uri časa. Pri pospravljanju reči so policaji po večini si sami pomagali. Odrasle osebe so smele odnesti s seboj do 50 kilogramov, otroci pa do 25. Policaji so izjavljali, da je dovoljeno vzeti karkoli, samo da ne presega predpisane teže. Nekateri policaji so pustili, da so ljudje jemali s seboj tudi rjuhe in blazine, drugi pa tega niso dovoljevali.

Pri prvih navalih izselitvenih postopkov ni nihče vedel, kaj naj stori in kako naj si pomaga, da bo rešen poti v Št. Vid in od tam naprej v izgnanstvo. Zakaj iz Št. Vida se je le redko kdo vrnil, do malega vsi so bili iztirani iz dežele. Ob drugem in tretjem jemanju so pa ljudje že spoznali, kako je treba ravnati, da uidejo usodi in vsaj začasno ostanejo doma. Precej iskancev je nenadoma pobegnilo z doma, drugi so bili ob prihodu nemških policajev slučajno "odsotni". Vsi taki so res ostali v Sloveniji. V nekaterih primerih so domači orožniki, čeprav Nemci, sami pomagali ljudem, da so mogli hitro pobegniti iz hiš. Sploh je orožništvo bilo ljudem naklonjeno in je skušalo pomagati, kjer je bilo le mogoče. Za odsotne so naročali policajem, naj samo zapišejo: "Ni doma".

Vsak izgnanec je prišel pred odhodom pred tri komisije.

Prva komisija je vsakega preiskala prav do kože in mu pregledala tudi prtljago. Denar je eden uradnikov odvzel in ga spravil v posebno koverto, ne da bi ga preštel. Z denarjem vred je šlo tudi dosti blaga: mast, olje, tobak, cigarete, milo. Nihče ni prejel za odvzete reči potrdila, kaj šele odškodnino. Govorili so, da bodo vzeto blago razdelili med ostale izseljence. Resnica pa je, da so Nemci vse te reči sami obdržali, le cigarete so ponujali slovenskim pisarniškim uslužbencem, ki so jih pa po vrsti odklanjali.

Druga komisija je vsakemu izseljencu ugotovila istovetnost in vzela njegove osebne podatke. Vsakdo je moral navesti vrednost svojega premoženja. Ta komisija je tudi stresla denar iz kovert in ga preštela. Vsaki odrasli osebi je vrnila vrednost za 25 nemških mark, drugo je obdržala.

Tretja komisija je ljudi izpraševala po narodnosti in javnem udejstvovanju. Potem je določila, če je dotičnih "klar" ali "unklar". Kdor je bil "klar", da o njem ni bilo nobenega pomisleka več, je moral brezpogojno v tujino. Tisti, ki so imeli označbo "unklar", so imeli še nekoliko upanja, da se vrnejo domov. O takih so namreč še nadalje poizvedovali in iskali nadaljnjih podatkov. Vendar se je pozneje pri drugem in tretjem jemanju rešil tudi marsikak klar".

Iz radovljiškega okraja so odpeljali v Št. Vid in pozneje v Srbijo naslednje Slovence (prva številka v oklepaju pomeni ženo, druga pa število otrok):

Iz Jesenic: Aljaž, delavec z ženo in 4 otroci (1, 4). Avguštin, trgovski pomočnik. Avšenek Janko, tov. delavec in posestnik (1, 1). Balch Franc, posestnik (1, 2). Bokal Ana, posestnica (z enim otrokom). Brankovič, oskrbnik plan. koče na Rožici z ženo. Božič Jože st., tov. delovodja (1, 1). Božič Alojzij, tov. delovodja (1, 2). Bogataj Anton, delavec (1, 1). Bavdek Viktor, žel. uradnik (1, 1). Buh Anton, tov. uradnik (1, 2). Balon Jože, posestnik in trgovec (1, 2). Beltram Franc, pol. nadzornik z ženo. Bertoncelj Ela, otr. vrtnarica z materjo. Bertoncelj Janez, tov. del. z ženo. Cerar Drago, tehnični uradnik KID (1, 1). Čuden Anton, upokojenec (1, in vnuk). Černe Janez, trgovec z očetom in 2 otrokoma. Černut Milica, učiteljica. Ferjan Ivana, otr. vrtnarica. Ferjan Fanica, uradnica z otrokom. Inž. Gostiša Danilo, tehn. uradnik KID (1, 1). Gorup Anton, žel. uradnik z ženo. Gorup Stane, uradnik. Gorup Albert, tov. delavec. Gaser Silvester, tov. uradnik. Gospodarič Jakob, ravn. mešč. šole (1, 2). Govekar Leopold, kaplan. Globočnik Franc, tov. delavec. Humer Lovro, tov. uradnik (1, 1). Janhuba Stanko. Jarc Mirko. Krasna Franc, župnik pri sv. Križu, Korošec Vida, uradnica. Kovačič Mihael, trgovec (1, 2). Kristan Cvetko, trg. poslovodja (1, 1). Klavora Franc, učitelj meščanske šole (1, 1). Kogovšek Jernej, tov. delavec (1, 1). Kavčič Jože, obč. nameščenec (1, 2). Korene Anton s taščo, in 2 otrokoma. Kovčič, tov. delavec (1, 1). Krašovec Polde, tov. delavec. Kodrič Maks, čevljarski mojster z ženo. Levstik Alojzij, tov. delavec. Levšegar Rado, tov. delavec z materjo, ženo in 2 otrokoma. Markizeti Marija, učiteljica. Marketj Rudolf, tov. delavec z ženo. Mrak, poštni uradnik. Morič Frarnc, pos. in trg. z ženo, otrokom in materjo. Mikolavčič Anton, trafikant (1, 3). Ocepek Karl, gostilničar na Hrušici (1, 2). Dr. Obersnel Maks, prokurist pri KID z ženo. Ogrin Rudolf, tov. delavec (1, 1). Paglaruzzi Istok, tov. uradnik z ženo. Poljšak Marija, posestnica in delavka z 2 otrokoma. Pikon Miha, tov. delavec (1, 3). Potrto Ivan, obč. uradnik (1, 2). Potočnik Oto, tov. delavec (1, 2). Pavlič, carinski upravnik (družino ima v Zagrebu). Perko, učiteljica mešč. šole. Plajh Avgust, tov. delavec z ženo. Pohar Ivan, tov. uradnik (1, 2). Peternelj Marija, uč. mešč. šole. Pristov Miroslav, uradnik (družino ima v Srbiji), Rožič Leopold, tov. uradnik. Ravhekar Avgust, tov. delavec in posestnik (1, 2). Ravhik Jože, delavec. Pogorelec Jože, kaplan. Sever Melanija, uč. mešč. šole. Stegu Milan, tehn. uradnik (1, 1). Savinšek Stanko, dentist (1, 2). Smole Oton, tov. uradnik. Dr. Stanovnik Aleš, odvetnik (družino ima v Ljubljani). Širok Anton, delavec. Štobin Mirko, tov. uradnik (1, 1). Dr. Špicar Bojan (ženo ima v Ljubljani). Špicar Miran, uradnik KID (1, 3). Dr. Štempihar Ivo, odvetnik (1, 1). Tufekčič Adolf, tov. uradnik (1, 2). Ulcar Janko, tov. uradnik. Varl, tov. delovodja z ženo. Vovk Pero, tov. delovodja. Vagaja Marija, učiteljica z otrokom. Vole Jože, car. posr. uradnik (1, 3). Vister Viktor, tov. delavec (1, 3). Zupan Ivan, vlakovodja (1, 3). Zgaga Franc, tov. uradnik. Zmitek Ferdinand, žel. uradnik (1, 1). Arcon Srečko z ženo. Antonic Anton (1, 1). Inž. Petrovčič Srečko, tehn. uradnik (1, 1). Inž. Černivec Sergej, teh. uradnik z ženo.

Skupaj 231 oseb.

(Dalje prihodnjič).

Najzanesljivejše dnevne delavske vesti so v dnevniku "Prosveti." Ali jih čitate vsak dan?

Ameriška konjenica v akciji pri taborišču Ford Devensu, Mass.

Pismo iz New Yorka

Naj vam lepo po pravici povem, gospod urednik, da sem začel ta pisma pisati popolnoma na lastno iniciativo in prav tako tudi na lastno odgovornost. Nihče me k temu ni nagovarjal, nihče ni prevzel patronance nad mojimi pismi. In tudi se nisem prav nič zavezal napram komurkoli, kako dolgo bom pisal pisma in kako pogosto jih bom pisal. To vse odvisi od razmer, največ pa od časa, ki preostaja človeku za take reči poleg drugih opravkov. Za pisanje teh pisem tudi še nisem od nikogar prejel beliča in ga niti ne pričakujem. Celo znamke plačujem sam.

Da sem poslal že prva pisma in doslej vsa le trem slovenskim časopisom, to si je treba razlagati tako, da je prišlo nekako samo od sebe. V tiste tri liste sem že prej dopisoval pod polnim imenom in se mi je zdelo naravno, da tudi ta pisma ponudim onim trem. Prva mi sploh na misel ni prišlo, da bi še drugim pošiljal. Priznam pa, da me je nekdo malo pozneje, ko je bilo morda že pol ducata mojih pisem v tisku, opozoril na to, da bi bilo treba vsem listom pošiljati brez razlike. Malo sem pomislil in bil že skoraj pripravljen. Toda prišla mi je druga misel, ki je dejala: Veš kaj, s takim ravnanjem bi pokazal precejšen kos domišljavosti. Pokazal bi, da smatraš vsebino teh pisem za tako važno, da bi po tvojem mnenju morala biti vsa slovenska Amerika ž njimi pokrita. Tak pa vendar ne bodi!

Ta misel se mi je zdela pametna in sem jo sprejel. Od tedaj naprej nisem več mislil na to reč. Morda že zato ne, ker je opravkov in raztresenosti vedno čez glavo in se človek vrne h kaki prejšnji misli le v slučaju, če te kaka zunanja okolnost k temu pripravi.

In tako se je zgodilo, da sem se k tej reči povrnil v mislih, ko sem bral uvodnik v Enakopravnosti z dne 4. aprila. Ob branju prvih vrstic se mi je stvar kar fletna zdela. Vendar niso moja pisma kar tako: Malo pozneje mi je že poganjajoči grebenček brž upadel in—pod nosom sem se obrisal. S kako domišljavostjo torej spet ne bo nič! Namesto pričakovane pohvale sem dobil—eno pod nos.

Nič hudega. Nedavno tega mi je dejal človek, ki je prideljen washingtonskemu uradu za "facts and figures": "Privadil sem se vsemu tako zelo, da me nobena reč več ne iznenadi." Ta njegova izjava mi je bila všeč in nič napačno ne bo, če se tudi jaz oprimem tega načela.

Hudo bi utegnilo biti kvečjemu to, da uredniški članek Enakopravnosti mimogrede — vsaj tako jaz razumem, da je bilo mimogrede — mojo popolnoma osebno odgovornost skuša naprtiti "ustanovi, ki deluje za slovensko in jugoslovansko edinstvo in v teh resnih časih za spravo vseh ameriških Slovencev." Tista moja misel, da se je zgodilo ono naprtovanje le mimogrede, se je sicer nekoliko omajala v meni, ko sem bral zadnji stavek: "Teorija je eno, praksa pa drugo." Vendar pustimo to, naj bo že, kakor hoče.

Nekoliko dobrohotnega pojasnila pa tole moje pismo vendar mora podati piscu onega uredniškega članka in vsej javnosti, ki je članek opazila. Poleg tega, kar sem že zapisal, naj bo še to: Ljudje, ki so v zvezi z "ustanovo, ki dela za slovensko in jugoslovansko edinost", čitajo moja pisma iz New Yorka, če jih sploh čitajo, potem, ko izidejo v časopisih, prav tako kakor druga naša javnost. Ko jih prečitajo, če jih sploh čitajo, največkrat nič ne rečejo, kakor vsa druga slovenska javnost. Tu pa tam kdo reče, da je bilo to ali ono pismo dobro, včasih pa tudi kdo kaj pokritizira. Torej spet prav tako, kakor vsa druga slovenska ameriška javnost.

Če kdo pohvali, se mi dobro zdi, kako pa! Če me pokritizira, sem takoj pripravljen poslušati nasprotne argumente. Če me prepričajo, se poboljšam. Če so argumenti taki, da po mojem mnenju ne drže, argumentiram naprej, dokler se s kritikom nekje ne srečava, ali pa tudi ne in potem seveda ostaneva vsak pri svojem. Kako naj bi tudi bilo drugače?

Včasih se pa zgodi, da se dvigne kak kritik, ki ne pride z nikakimi resnimi argumenti, ali pa niti ne misli na to, da bi prišel z argumenti. Namesto argumentov—brska za motivi in nagibi, ki naj bi tičali nekje za mojimi besedami ali celo dejanji. Seveda tak ne stika za morebitnimi dobrimi nagibi, ki naj bi vodili moj jezik ali moje pero, ampak skuša izbrskati slabe nagibe. Ker se jaz v svoji vesti prav dobro zavedam, da slabih nagibov nimam, se mi taka reč ne zdi ne fletna, ne opravičena. In potem nastane nevarnost, da se sproži —polemika.

Da se vsaj v tem tu obravnavanem primeru brž odstrani vsaka taka nevarnost, sem takoj naprosil upravo pri listu "Glas Naroda", ki mi je najbližja tu v New Yorku, da naj že prvo pismo iz New Yorka, ki je ostalo še neobjavljeno, po prihodu članka Enakopravnosti pošlje v "krtačnem odtisu" tudi Enakopravnosti in Prosveti. Tudi meni pri tem ravnanju ne gre za to, "če si listi teh prispevkov žele ali ne", zato ne bo nikjer na celem svetu najmanjše zamere, če bo stvar šla v koš namesto v list.

Ta reč bo izvršena samo v dokaz, da jaz nisem rad zapisan med tiste in take, ki v resnici ali samo po mnenju tega ali onega delajo zoper "slovensko in jugoslovansko edinost v teh resnih časih."

Pozdrav!

Nardič.

Predsednikovo pismo vojakom

Vsakemu članu oboroženih sil Združenih držav, ki odpotujejo na inozemsko bojišče, pošlje predsednik Roosevelt pismo sledeče vsebine:

Iz Bele Hiše,
v Washingtonu.

Članom ekspedicijskih sil vojske Združenih držav:

Vi ste vojak armade Združenih držav.

Ukrcali ste se na pot v daljne kraje, kjer se bije vojna.

Od izida vojne je odvisna svoboda vaših življenj; svoboda življenj onih, ki jih ljubite . . . vaših sodržavljanov . . . vaše domovine.

Nikdar niso bili sovražniki svobode bolj tiranski, bolj osorni, bolj brutalni.

Vaša domovina je pošteno, ponosno in pogumno ljudstvo, ki je v svoji zgodovini dalo prednost svoji svobodi pred vsemi drugimi stvarmi.

Mi, ki ostanemo doma, imamo svojo dolžnosti, da jih izpolnimo . . . dolžnosti, ki jih v mnogih ozirih dolgujemo vam. Podpirala vas bo vsa sila in moč Amerike. Zmaga, ki jo priborite, bo zmaga vsega ljudstva . . . skupna za vse.

Vi odnašate s seboj nado, zaupanje, hvaležnost in najboljše želje svoje družine, svojih sodržavljanov in svojega predsednika.

(Lastnoročni podpis)

Franklin Delano Roosevelt.

AGITIRAJTE ZA PROSVETO!

Senator Harry S. Truman, čigar odsek preiskuje izvajanje obrambnega programa.

Postopanja proti nelojalnim tujerodcem

Med uradniki justičnega departmenta in federalnimi pravdniki v onih okrajih, ki imajo večje tujerodno prebivalstvo, se vršijo posvetovanja v svrho, da se pospešijo denaturalizacijska postopanja proti onim državljanom, ki so bili aktivni člani Bunda in drugih društev pod osiščnim vplivom.

Pripravlja se hitra in odločna akcija, da se razveljavi državljanstvo ljudi, katerih delovanje potem, ko so bili naturalizirani, pokazuje, da so za časa naturalizacije ostali udani tujim deželam. Okoliščina, da je kdo bil odbornik ali aktivni član nemško-ameriškega Bunda ali sličnih organizacij, se smatra kot dokaz pomanjkljive udanosti napram Združenim državam.

Pripravljajo se tožbe proti približno 300 članom Bunda in sličnih organizacij. Pričakuje se, da se v teku tega leta to število poveča na 1000.

V svoji izjavi dne 26. marca je generalni pravdnik Biddle naznanil, da je naročil federalnim pravdnikom, naj začnejo denaturalizacijska postopanje proti 30 državljanom, katerih obnašanje, delovanja in izjavljanja pokazujejo, da je njih resnična udanost in zvestoba napram inozemski deželi namesto Združenim državam.

Razloživši razloge za taka postopanja je justični tajnik rekel, da oni slučaji, ki so bili izbrani za takojšnje postopanje, se tičejo propagandističnih delovanj, delavnosti v nelojalnih organizacijah ali drugih okoliščin, ki dokazujejo stalno nelojalno stališče, kakor tudi izjav, ki se dajo raztolmačiti kot zanikajoče udanost in lojalnost Združenim državam.

Akcija proti osiščnim časopisom

Washington, D. C., 13. apr. — Vojni in justični department bosta morda prepovedala izdajanje časopisov in drugih publikacij, ki so pisani v nemškem, italijanskem in japonskem jeziku. Neki odgovorni uradnik je dejal, da je potrebna kongresna akcija. Možnost je, da bodo morali listi v drugih jezikih vprašati za dovoljenje. Koraki bodo storjeni, da se prepreči širjenje Ameriki škodljive propagande.

Quisling prevzel funkcijo škofa Berggrava

Stockholm, Švedska, 13. apr. —Premier Vidkun Quisling, Hitlerjeva lutka, je prevzel funkcije škofa Eivanda Berggrava, ki je bil aretiran in poslan v koncentracijsko taborišče zaradi opozicije proti nacijskemu režimu, se glasi poročilo iz Osla. To dostavlja, da je Quisling ustanovil cerkveni svet in se prograsil za predsednika.

Ruski iznajditelji dobili nagrado

Kujbišev, Rusija, 13. apr. — Štirje Rusi, ki so iznašli top, ki meče krogle dalj in z večjo brzino kot vsi doslej znani topovi, so dobili Stalinovo nagrado. Vsak je dobil 30,000 rubljev (okrog $5000).

Glasovi iz naselbin

(Nadaljevanje z 2. strani.)

mobilist je namreč malo zadel ali obdrgnil naš bus. Škode ali poškodbe ni bilo nobene, vendar smo morali čakati radi te nezgode približno tri četrt ure. Drugače je šlo vse po sreči. Je gotovo, da smo imeli tisti večer in gotovo pa drugi dan bolj majhne oči in nekateri tudi bolj težko glavo, ampak tudi ta se je kmalu skadila. Ko to pišem, 7. aprila, sem zdrav kot riba v čisti vodi.

Kot sem že zadnjič omenil, smo jih v naši družbi več pogrešali, in sicer Milana Medveška, Franka Česna, Feliksa in mrs. Strumbel, Vinca Salmicha, Jakoba Švigla in nekatere druge, najbolj pa oni dve operni pevki mrs. Mary Novak in Jennie Dagarin. Prav živo se spominjam, kako sta ga "pihnili", ko smo se dvakrat peljali v Strabane, Pa. Ne rečem, da smo bili sedaj žalostni v busu, ko smo se vozili proti Clevelandu, ker za to so skrbeli ti mladi, največ pa Ivan Čeh. On je pravi dečko, da spravi družbo v veselo razpoloženje in jo kratkočasi. In želja mladih Zarjanov je, da bi se zopet kmalu peljali v veseli družbi na kakšno daljšo pot.

Prva taka prilika se nam bo nudila na ohijski dan SNPJ v Bridgeport 4. julija. Ako bo vse po sreči, bo "večni popotnik" skoro gotovo tam, ker sem še vedno rad v veseli in pošteni družbi. No, saj imamo drugače dovolj skrbi in potežkoč, in to menda vsi, ker skoraj ni nobenemu preprostemu delavcu pot posuta z rožicami. Saj pravijo, da še bogotašem ni.

Končno lepa hvala vsem onim mojim prijateljem v Detroitu, ki so me vabili na njih dom na pirhe. Prav rad bi se bil odzval, ali ste lahko vsi videli, da pri najboljši volji ni bilo časa. Morda ob drugi priliki. Članom zborov Zarje in Svobode pa želim vse najboljše, Ameriki, Angliji in posebno še Rusiji pa odločilno zmago nad krvoločnimi barbari.

Anton Jankovich.

Panameriški dan

Ko vse tri Amerike proslavljajo "Pan-American Day" dne 14. aprila, bo ta dan posvečen 52-letnici ustanovitve Pan-ameriške unije in ponovnemu priznanju prostovoljne zveze vseh ameriških narodov v eno kontinentalno enoto.

Ideal hemisferne vzajemnosti je bil sprožen po Simonu Bolivarju leta 1826. Od tedaj je preživel pomanjkanje zanimanja, slučajne revolucije in trgovske napetosti. Solidarnost vseh Amerik sedaj, ko vojna grozi, pokazuje, kako koristno je bilo medameriško sodelovanje.

Dokaz te dalekosežne smeri za katero letošnja proslava panameriškega dne pomeni važen mejnik, je zlasti videti v tem, da so hemisferne gospodarske aktivnosti postale mnogo živahnejše v zadnjih letih. Te so dovedle do zdravih preureditev trgovskih odnošajev za dolgo dobo. Vzajemni trgovski dogovori, sklenjeni med Združenimi državami in dvanajstorico drugih ameriških republik, so dober primer za to.

Mnogoštevilne medameriške konference v zadnjih letih so dokaz, da ameriške republike imajo odločen namen okrepčati svojo lastno neodvisnost in napredovati v smislu demokracije. Te konference so znatno pospešile zavedanje hemisfernih idealov neodvisne suverenitete, vzajemno zaupanje in prijateljstvo, vzajemno gospodarsko sodelovanje, kolektivno odgovornost in splošno solidarnost.

SLOVENSKA NARODNA PODPORNA JEDNOTA

izdaja svoje publikacije in še posebno list Prosveta za koristi, ter potrebno agitacijo svojih društev in članstva in za propagando svojih idej. Nikakor pa ne za propagando drugih podpornih organizacij. Vsaka organizacija ima običajno svoje glasilo. Torej agitatorični dopisi in naznanila drugih podpornih organizacij in njih društev naj se ne pošiljajo listu Prosveta.

ŽUPAN ŽAGAR

SLAVKO SLAVEC

(Nadaljevanje.)

"Oče, ne očitajte," je prosil sin. "Še zmerom služim domovini. Ne vem, dokod bo segala, a služim ji z vso dušo. Težka je včasih taka služba, a tudi v težavah osrečujoča in sladka. Premagujte se tudi vi, kakor ste se doslej. Moje poti so take in drugačne ne morejo biti. Kadar bo potrebno, premenim tudi to krinko. O da bi mi skoro, skoro ne bilo treba nobene več!"

Skromno pogoščenje se je precej zavleklo. Ves tisti popoldan sta Žagar in ujetnik prečepela v kolibi. Zvečer je prišel stražnik z nasajenim bodalom in odgnal Napolitanca k njegovim peterim tovarišem.

"O, Bog, o Bog, zakaj se usoda tako kruto igra z menoj?" se je vpraševal Žagar tisto noč. "Preveč je zame teh skrivnosti. Kako naj vse to prenašam? Kako naj delam z ujetnikom, ki vem, da je moj sin, pa ga ne smem za sina priznati? Kako naj tega ne povem njegovi materi in bratom in sestri? Kdaj bomo smeli drug z drugim odkrito govoriti? Kdaj bo konec?"

Vso noč se je Žagar boril z očetom v sebi. V tej novi ulogi je Ivana obsojal manj nego prej, ko je tod igral Tinkatonko.

Napolitanec je ostal še par dni pri Žagarju. Pozneje ga je bilo videti po raznih drugih dvoriščih, včasih tudi na polju. Ko je došla nova, številnejša četa ujetnikov, so prejšnje odvedli drugam. Z njimi so odgnali tudi živahnega Napolitanca srednje rasti in zagorele polti, s črno, kratko pristriženo brado in po čelu visečimi lasmi.

Žagarju je došlo kratko ženino vabilo, naj pride malo k Tinici, ki je zmerom slabša.

Takoj se je odpravil.

"Kako je dekletu?" je vprašal ženo, ki je v kuhinji čepe upadla in potrta strmela predse.

"Bolje, bolje," mu je ona zahlipala v ramo. Iz krčevitih tresljajev njenega telesa je uganil pravi pomen tega tolažilnega odgovora.

Poljubil je ženo na čelo in jo podprl, da je mogla z njim v sobo.

Ob vznožju dekletove postelje je klečala nevesta. Tinica je imela zaprte oči. Njeni suhi, voščeni prsti so se oklepali črnega razpela. Ob oknu je cvrketala na olju plavajoča, goreča dušica.

Tisto popoldne so Tinico odnesli med križe in grobove za vasjo. Drugi dan so začeli Žagarjevi pospravljati. Molče so napolnili skrinje in zaboje, molče so jih naložili. Rdečelična vnučica se je motala med njimi, neprestano žgolela in čudno gledala njih dolge, žalostne obraze, s katerih je le izredka zdrknil kak bolesten smehljaj do nje.

Odpeljali so se ter se nastanili v leseni kolibi na domačem dvorišču. Koncem zime so kupili par volov in začeli orati. Delo na polju ni bilo brez nevarnosti. Ujetniki so bili pobrali strelivo na površju, nihče pa ni vedel, kje tiči neviden izstrelek v mehki prsti in kdaj ga lemež sproži, če dregne vanj. Žižmanovemu Jerneju je vrglo kolca in oralo v kosih pod nebo. Enega vola mu je ubilo, drugega pohabilo. Njemu samemu je po sreči le stopalo prebilo.

"Zlo, ki se je bilo zarilo v zemljo," je rekel Žagar, "se še zmerom drami."

"Kadarkoli orješ, se tresem zate," je tarnala žena.

"Poženi v imenu božjem," je ponovil Žagar nevesti, stopajoči z bičem ob vpregi, kadarkoli je zastavil lemež za novo brazdo.

"Počasi, počasi," je krotil spočito žival in previdno pritiskal plužne ročice, kakor bi hotel z njimi otipati, kje je zakopano zlo. Ob vsakem tršem resku pod lemežem je brž ustavil in pogrebel z otlo, je li kamen ali kovina.

Vsi so takrat tako orali. Dobra, krotka domača gruda je bila zastrupljena in besna. V ljudi, ki so jo rahljali, da bi jim dala kruha, kakor jim ga je dajala od pamtiveka, je po vsej dolini rada puhala jeklo in svinec.

"Leta in leta bo zemlja taka," je trdil Žagar. "Preveč so jo ljudje razdražili, preveč so vanjo zakopali svojega sovraštva. Iz takega semena ne more poganjati dobri, mehki kruhek. Dolgo jo bo treba božati in miriti, da nam bo zopet mati, kakor nam je bila poprej."

O veliki noči je prišel Jože na dopust, o binkoštih Boštjan. Ta se ni več posebno vnemal za vojno. Stradež se je bil iz sredine in zaledja pritipal tudi do fronte in iztreznil Boštjanovo glavo.

Koncem vinotoka so se fronte raztrgale in svet se je oddahnil. Vojaki so metali orožje od sebe in vreli domov. Tudi Žagarjevi sinovi so se vrnili. Ivan je prebil le pol dneva v družini.

"Nova domovina je dograjena in me kliče," se je poslovil. "Ne smem je zamuditi. Naproti ji grem."

"Naj se zgodi karkoli, mi ostanemo," je rekel oče mirno in pogledal Jožeta in Boštjana.

"Ostanemo," je potrdil Jože.

"Ostanemo," je ponovil Boštjan.

"Le ostanite," je odobraval Ivan. "Vi ste zrastli iz te zemlje in koreninite v njej. Nobena usoda vas ne more izruvati, če sami nočete. Meni so se korenine zajedle drugam."

"Tudi zate je tu prostora in dela dovolj," je menil oče.

"Morda se vrnem. Zdaj grem novi domovini nasproti, vstali iz solza in krvi. V srcu čutim, kakor me kliče."

Ivan je odšel.

Vas je vstajala iz groblje. Z novimi časi so prišle nove volitve.

"Izberite si mlajšega. Osivel sem," je rekel Žagar možem.

Možje ga niso slušali in izvolili njega. Sam Brdač, ki se je vrnil zdrav iz bolnice, mu je dal svoj glas. Ta glas je bil Žagarju milejši in dražji nego marsikateri drugi.

Zopet je hodil Žagar ob žitu in božal zelene klasove. Z njim je hodilo dekletce z zlatimi kodri, v pisanem krilcu. Včasih jo je on dvignil nad klasove in jih pobožal z njenim telescem, da je razigrana tleskala z ročicami in lovila rdeče makove cvetove po zelenem morju bilk.

"Še, še!" je vzklikala in se smejala.

"Moliva, da bo kruhek dober," jo je učil on.

"Kako se moli?" je vpraševala.

Žagar je pokleknil z njo na obrobno brazdo, da sta oba skoro tonila v žitu, ji sklenil ročice in ji govoril:

"Zlata zrna smo sejali.
Zlata zrna bomo brali.
Da nam vsako da jih sto,
blagoslovi jih, nebo."

Zlati otrokovi in srebrni Žagarjevi lasje so se dotikali zelenih klasov. Mak je rdel iz žitnih valov. Dekletce je pobožno ponavljalo besede o zlatih zrnih. Žagarju se je zdelo, da kleči v cerkvi z neznansko visokim, solnčnim, sinjim stropom, pred velikim oltarjem, obvešenim z najlepšim zelenim in rdečim prtom.

"Zemlja, bodi nam zopet mati!" je vzdihnil in vstal.

KONEC.

"Counting cents is common sense"

SLIP-COVERS made to fit loosely wear longer than tightly stretched, well-fitted "jackets". Give your cover plenty of room to shift on the job—folks have a habit of being restless.

With all the money you'll save, buy DEFENSE SAVINGS STAMPS—Every Stamp and Bond you buy is an investment in freedom. War needs money!

Dvonožec

Narvoslovne pravljice

Spisal KARL EWALD
Prevedel FRANC BOLKA

KAČJI PASTIR IN LOKVANJ

Pod zelenimi grmi in drevesi je tekel potok. Na bregu je stalo visoko, vitko bičje in je šepetalo z vetrom. Sredi vode je plaval lokvanj s svojim belim cvetjem in širokimi zelenimi listi.

Ponavadi je bilo na potoku vse tiho. Ali sem pa tja se je pripeljal veter, potem je šumelo in bučalo v trstju in lokvanj se je čestokrat potopil v valeh, in listi so se dvignili in stali pokonci, tako da so jih stebla, katera so prihajala iz globine, s težavo še obdržala.

Po steblu lokvanja je plezala ves dolgi dan ličinka kačjega pastirja gor in dol.

"Za boga, pa mora biti vseeno dolgočasno, biti lokvanj," je rekla in gledala k cvetu.

"Blebetaš zopet nekaj tja vendan," je bil odgovor lokvanju. "To je ravno najlepše življenje na svetu."

"Razumi, kdor more," je rekla ličinka. "Jaz ne bi premišljevala niti trenotka, odtrgati se in frčati po zraku kot velik, lep kačji pastir."

"Pah!" je rekel lokvanj. "To bi bila čedna zabava. Ah ne, tiho ležati na vodi in sanjariti, vsesavati solnčno luč in se od časa do časa pustiti zibati od valov . . . to je vendar vse kaj drugega."

Ličinka je molčala za trenotek in razmišljala. Potem je zaklicala:

"Jaz hrepenim pač za čem višjim. Če bi bilo po mojem, bi postala kačji pastir. Na velikih trdih krilih bi poletela ob potoku, poljubila bi tvoje belo cvetje, počila za trenotek na tvojih listih in potem odletela naprej."

"Previsoko hočeš," je odvrnil lokvanj, "in to je nespametno. Vrabec v roki je več vreden kot golob na strehi. In rad bi tudi stavil vprašanje, kaj hočeš podvzeti, da postaneš kačji pastir. Ne izgledaš, da bi bila ustvarjena za to. Na vsak način bi se morala izrasti nekoliko lepše; tako siva in grda, kakor si zdaj."

"Da, to je ravno nesreča," je odgovorila ličinka malodušno. "Sama ne vem, kako naj se zgodi, vendar pa upam, da se zgodi. Zato capljam tu okoli in poživam vse živalice, ki mi pridejo na pot."

"Aha, misliš, da se z žrtjem spraviš naprej!" je rekel lokvanj smeje. "To je resnično izboren način, v življenju priti do česa."

"Da, mislim resnično, da je zame pravi!" je zaklicala ličinka kačjega pastirja podjetno. "Cel ljubi dolgi dan jem, dokler ne postanem debela in mastna in mislim, da se izpremeni nekega lepega dne vsa moja mast v zlata krila in vse druge lepe stvari, ki narede pravega kačjega pastirja."

Lokvanj je mahal z lepo belo glavo.

"Pusti nespametne misli", je rekel, "in bodi zadovoljna z usodo, ki ti je odločena! Mirno in zadovoljno se smeš izprehajati tu med mojimi peresi ter plezati gor in dol po mojem steblu, kolikor te je volja. Dobro izhajaš in brez skrbi — kaj zahtevaš več?"

"Nizkega rodu si," je odgovorila ličinka, "in zato nimaš smisla za kaj višjega. Jaz pa hočem postati kačji pastir!"

In splezala je popolnoma do dna, da nalovi vedno več mrčesa in se še bolj omasti in odebeli.

Lokvanj pa je ležal mirno na vodi in razmišljal o toku sveta:

"Ne morem razumeti teh živali. Od jutra do večera se pode okoli, pojajo in se žro medsebojno in ne morejo živeti v miru. Me cvetlice smo vendar pametnejše. Tiho in mirno rastemo druga poleg druge, pijemo solnčne žarke in dež in vzamemo vse, kakor je. In jaz sem najsrečnejša izmed vseh; ker cvetlica na celini vene ob veliki vročini, jaz pa plavam nemoteno tu na vodi. Cvetkam je najbolje; tega pa neumne živali ne morejo razumeti."

Ko je zvečer solnce zašlo, sedela je ličinka kačjega pastirja nema in trda na steblu; noge je trdo pritegnila. Požrla je toliko živalic in je bila tako debela, da se ji je zdelo, da bo počila. In vendar ni bila zadovoljna. Premišljevala je o tem, kaj ji je rekel lokvanj in celo noč ji nemirne misli niso pustile spati. Od samega premišljevanja jo je bolela glava, ker to je bilo nenavadno delo. Tudi hrbet in trebuh sta jo bolela. Bilo ji je, kot da se trga na kose in mora umreti.

Ko se je svital dan, ni mogla dalje vzdržati.

"Ne vem več, kako mi je," je vzdihovala obupno. "Ščiplje in bode me in ne vem, kaj bo iz mene. Morebiti ima lokvanj prav in jaz ostanem večno, večno ubožna, revna ličinka. Ampak kaj ni misel silno trdna? Jaz bi postala vendar tako rada kačji pastir in letala v solnčnem žaru. Av, moj hrbet, moj hrbet! Mislim, da je to smrt."

Imela je občutek, da ji je hrbet počil in je zavpila od bolečine. V tem trenotku je zašumelo v bičju na bregu potoka.

"To je jutranji veter," je pomislila ličinka. "Enkrat vsaj bi še rada videla solnce, predno umrem."

In z veliko muko je zlezla na list lokvanja, stegnila noge in se pripravila na smrt.

Ko pa je solnce rdeče in okroglo vzšlo, je hrbet ličinke počil naenkrat. V notranjosti ji je škrabljalo in škrabljalo in bilo ji je tesno in plašno pri duši—o, trpela je neizrečene muke.

Premagana je zaprla oči, v notranjosti pa je sililo in delalo dalje. Končno je naenkrat opazila, da je prosta in ko je odprla oči, plavala je na trdih, svetlih krilih v zraku kot nežen kačji pastir.

Doli na listu lokvanja pa je ležala njegova grda, siva haljina.

"Hura!" je zaklical novopečeni kačji pastir. "Zdaj se je moj najlepši sanj vendar izpolnil!"

In lete je brenčal po zraku, kot da se pelje na konec sveta.

"Norici se je vendar izpolnila volja!" je mislil lokvanj. "Bomo videli, če postane zadovoljnejša."

•

Dva dni kasneje je priletel kačji pastir in se vsedel na lokvanjev cvet.

"I, dober dan!.... je zaklical lokvanj. "Pokažeš se vendar enkrat? Mislil sem, da si postal preimeniten, da bi pozdravil svoje stare prijatelje."

"Dober dan," je rekel kačji pastir. "Kam naj ležem jajca?"

"Ah, te boš že še shranil!" je odgovoril cvet. "Vsedi se za trenotek k meni in pripoveduj mi, če si zdaj zadovoljnejši, kot tedaj, ko si se plazil po mojem deblu gor in dol."

"Kam naj ležem jajca? Kam naj ležem jajca?" je klical kačji pastir in letal vršeč sem ter tja, zlegel jajec semkaj in tamkaj in se spustil nazadnje utrujen na list.

"No?" je vprašal lokvanj.

"Ah, takrat mi je bilo bolje, veliko bolje!" je vzdihnil kačji pastir. "V solnčnih žarkih je sicer krasno in zabavno je letati tako nad vodo, ampak kdaj imam čas, veseliti se tega? Imam namreč tako silno mnogo dela, vedi. Poprej mi ni bilo misliti na ničesar. Zdaj pa moram letati ves dan okrog, da shranim ta neumna jajca. Nimam prostega trenotka in komaj časa za jed."

"Mar ti nisem rekel naprej?" je rekel lokvanj zmagoslavno. "Kaj ti nisem prerokoval, da boš prišel iz dežja pod kap?"

"Zdravstvuj," je odgovoril kačji pastir z vzdihom, "nimam časa poslušati tvojih zaničljivih opazk. Jaz moram danes zleči še več jajec."

Vendar ko je ravno hotel odleteti, je prišel škorec.

"Tako lep majhen kačji pastir!" je rekel; "to je imenitna sladčica za moje mladiče!"

In vups! zgrabil je kačjega pastirja s kljunom in odletel.

"Tu imamo dogodbo!" je zaklical lokvanj in listi so se mu tresli od razočaranja. "Te živali, o te živali! To so smešni stvori. Hvalim vendar moje tiho, mirno bivanje. Nikomur ne storim žalega in nihče ne stori meni česa . . . Kako sem vendar srečen . . ."

Predno je mogel izgovoriti, je zdrknil čoln tik ob njem mimo.

"Eh, tak lep majhen lokvanj," je zaklicala Elena, ki je bila v čolnu, "tega moram imeti."

Nagnila se je preko oboda čolna in odtrgala cvetico z enim potegljajem. Ko je prišla domov, jo je vtaknila v kozarec z vodo, kjer je stala tri dni med drugimi cvetlicami.

"Tega ne razumem!" je rekel lokvanj četrtega jutra. "Za las se mi ni zgodilo, boljše kakor ubogemu kačjemu pastirju."

"Zdaj so cvetke ovenele," rekla Elena in jih zagnala skozi okno.

Lokvanj je ležal tu s svojimi nežnimi, belimi listi na umazani zemlji.

(Dalje prihodnjič.)

NOTE!

Save this copy of PROSVETA
It is needed for VICTORY!

SAVE

★ All Wastepaper
★ Old Rags
★ Old Rubber
★ Scrap Metal

Turn it over to some local salvage agency

Slika kaže bazo nemških podmornic v St. Nazairu, Francija, katero so angleški letalci nedavno napadli.

SLOVENSKA NARODNA PODPORNA JEDNOTA

izdaja svoje publikacije in posebno list Prosveta za korister potrebno agitacijo svojih društev in članstva in za propagando svojih idej. Nikakor pa ne za propagando drugih podpornih organizacij. Vsaka organizacija ima običajno svoje glasilo. Torej agitatoriční dopisi in naznanila drugih podpornih organizacij in njih društev naj se ne pošiljajo listu Prosveta.

MAJSKI GLAS IMA PESTRO VSEBINO

Letošnji Majski Glas je posvečen našemu delovnemu narodu, ki je v starem kraju doživel najhujšo tragedijo, kar jih je še padlo nanj v njegovi dolgi zgodovini. Dalje je ta Majski Glas posvečen prazniku mednarodne solidarnosti in sodelovanja, ki je v sedanjem ogromnem pokolju enako pogažen, a vstane znova, kakor bo vstal naš narod.

Na sodelovanje v to našo majsko publikacijo je bilo povabljenih nad 30 sotrudnikov, kar je za slovensko publikacijo kjerkoli izredno mnogo.

Odzvali so se že Etbin Kristan, Ivan Molek, Zvonko A. Novak, Joško Oven, Anton Garden, John Olip, Anton Shular, Philip Godina, Anton Slabe, Frank Česen, dr. Boris Furlan, Frank Puncer, Leo Poljšak, Marya Omahen in več drugih.

Majski Glas se naroča pri

PROLETARECU

2301 S. Lawndale Ave. - Chicago, Ill.

Posamezen izvod stane 25c. Vsoto lahko pošljete v znamkah.

TISKARNA S.N.P.J.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih.

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

★

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne.—Cene zmerne, unijsko delo prve vrste.

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-59 S. LAWNDALE AVENUE - CHICAGO, ILLINOIS

TEL. ROCKWELL 4804

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prištelo eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enako, za člane ali nečlane $6.00 za eno leto naročnino. Ker pa člani že plačajo pri assesmentu $1.20 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vzroka, rečemo, da je list predrag za člane SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnilo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne storí, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku.

Cena listu Prosveta je:

Za Združ. države in Kanado $6.00		Za Cicero in Chicago je $7.50	
1 tednik in	4.80	1 tednik in	6.30
2 tednika in	3.60	2 tednika in	5.10
3 tednike in	2.40	3 tednike in	3.90
4 tednike in	1.20	4 tednike in	2.70
5 tednikov in	nič	5 tednikov in	1.50

Za Evropo je $8.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pismu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ.
2657 So. Lawndale Ave.
Chicago, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto $ _____

1) Ime _____ Čl. društva št. _____

Naslov _____

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2) _____ Čl. društva št. _____
3) _____ Čl. društva št. _____
4) _____ Čl. društva št. _____
5) _____ Čl. društva št. _____

Mesto _____ Država _____

Nov naročnik _____ Star naročnik _____